

**«БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ
ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ»**

*НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ*

07 березня 2025 року

Тернопіль 2025

УДК 08: 37.014
Б 39

Б 39 Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 березня 2025 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. 566 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 07 березня 2025 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 1 від 07.03.2025 р.)*

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2025

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ***

07 березня 2025 р.

З М І С Т

СЕКЦІЯ 1. ОСВІТА СЬОГОДНІ – ВІД БЕЗПЕКИ ДО ЯКОСТІ: БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ – ВИКЛИКИ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

- Петровський О. М.* Інформаційні загрози гібридної війни та їх вплив на українську національну та громадянську ідентичність у XXI столітті..... с. 13
- Беньковська Н. Б.* Вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у вищих військових навчальних закладах як компонент безпеки..... с. 25
- Брик Р. С.* Організація безпечного освітнього середовища в умовах сьогодення: концептуальні та нормативно-правові аспекти..... с. 27
- Глінчук Ю. О.* До проблеми безпечного освітнього середовища..... с. 32
- Голочинська І. О.* Дистанційне та змішане навчання німецької мови в умовах війни: забезпечення якості та безпеки освітнього процесу..... с. 36
- Дерев'янка С. П.* Онлайн-курси підвищення обізнаності щодо безпеки освітнього середовища с. 42
- Дудка У. Т.* Безпека та виклики української системи освіти с. 45
- Зінченко Д. А.* Роль служби освітньої безпеки Національної поліції України у формуванні безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану..... с. 47
- Іванишин Н. Л.* Іншомовна підготовка у європейських закладах освіти у сфері безпеки життєдіяльності: порівняльний аспект..... с. 52
- Кавецький В. Є.* Організація безбар'єрного інклюзивного середовища в ЗЗСО..... с. 56
- Ковальчук Б. І., Дудка У. Т.* Освітній простір в умовах війни с. 61
- Козир М. В.* Цифрові інструменти для консультування в освіті дорослих: безпека та якість в умовах війни..... с. 64
- Козій О. Б.* Основні принципи викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» на немовних факультетах..... с. 71

навчання.....	с. 497
<i>Дуда В. В.</i> Цифрова грамотність як ключ до інформаційної безпеки всіх учасників освітнього процесу.....	с. 502
<i>Замора Я. П., Чалий А. Д., Мяхкота В. П., Стельмах О. М.</i> Освітньо-виховний простір мережі Інтернет як засіб формування інформаційної культури студентів.....	с. 507
<i>Олексюк О. Р.</i> Інформаційно-психологічна безпека учнів: основні загрози та їх превенція.....	с. 511
<i>Плужник А. Л.</i> Інформаційно-цифрова компетентність здобувачів професійної освіти як фактор забезпечення інформаційної безпеки.....	с. 515
<i>Подліняєва О. О.</i> «Brain got» в епоху цифрових технологій: виклик для педагогів та батьків.....	с. 520
СЕКЦІЯ 6. СТВОРЕННЯ, ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
<i>Вітенко І. М., Городецька О. В., Миколів З. П.</i> Роль STEM-освіти у розвитку критичного мислення як ключової компетентності XXI століття.....	с. 523
<i>Гайда В. Я.</i> Можливості штучного інтелекту для STEM-освіти.....	с. 527
<i>Дудко С. Г.</i> Здоров'язбережувальне середовище загальноосвітнього закладу як соціальна, педагогічна проблема та предмет дослідження	с. 533
<i>Каменярська Л. Р.</i> STEM-світ інноваційних можливостей: досвід роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти Тернопільщини.....	с. 538
<i>Коркушко А. Л.</i> Дизайн і технології в екологічному будівництві: інтеграція інновацій для сталого розвитку.....	с. 543
<i>Левицький В. Е.</i> Особливості використання дидактичних ігор у процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку.....	с. 548
<i>Леонт'єва І. В.</i> Створення, підтримка та розвиток безпечного освітнього середовища в екосистемі вищої педагогічної освіти	с. 553

Магдюк О. В. Вивчення іноземних мов у контексті екологічних ініціатив: як зробити навчання частиною глобальних змін..... с. 557

Щербина В. М. Сталій розвиток і Монтесорі-освіта: виховання відповідального ставлення до навколишнього середовища на рівні початкової школи..... с. 560

СЕКЦІЯ 1. ОСВІТА СЬОГОДНІ – ВІД БЕЗПЕКИ ДО ЯКОСТІ: БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ – ВИКЛИКИ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Петровський Олександр Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент,
директор Тернопільського обласного
комунального інституту післядипломної
педагогічної освіти, м. Тернопіль

ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ ТА ГРОМАДЯНСЬКУ ІДЕНТИЧНІСТЬ У ХХІ СТОЛІТТІ

Анотація. У статті досліджено феномен інформаційних загроз гібридної війни та їх вплив на українську національну та громадянську ідентичність у ХХІ столітті. Охарактеризовано інформацію як різновид зброї та особливий засіб ведення війни. Доведено, що однією із цілей гібридної війни є дестабілізація ситуації в Україні через цілеспрямований маніпулятивний вплив на зміну індивідуальної, групової та масової свідомості, політичної та електоральної поведінки, а також ідентифікації, як окремих індивідів, так і окремих груп українського суспільства. Відзначено, що з початком неоголошеної війни московії проти України 2014 року прагнення захистити свою державу стало об'єднавчим фактором українського суспільства. Проаналізовано ключові механізми інформаційного впливу на українське суспільство, зокрема дезінформацію, пропаганду, маніпулятивні нарративи та кіберзагрози. Висвітлено соціокультурні та політичні наслідки інформаційної агресії гібридної війни, її вплив на формування суспільної свідомості

2. Stibbe A. Eco-linguistics: language, ecology and the stories we live by (second edition). London: Routledge, 2021.

УДК 373.3:502.1

Щербина Вікторія Миколаївна,
кандидатка політичних наук, доцентка
кафедри дошкільної та початкової освіти
Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені
Бориса Грінченка, директорка закладу
початкової освіти «Київська Школа
Монтессорі Нової Епохи», м. Київ

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК І МОНТЕССОРІ-ОСВІТА: ВИХОВАННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВКОЛИШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Педагогіка Монтессорі – це не просто система навчання, це філософія життя, яка закладає основи відповідального ставлення до людей і природи ще з раннього дитинства. І через уроки миру можна плекати в дітях екологічну обізнаність, усвідомленість та емпатію. Марія Монтессорі вважала, що шлях до миру починається з дитини. Її ідея полягала в тому, що виховуючи дітей у душі співпраці, поваги та гармонії, ми будемо мирне суспільство. Не дарма вона кілька разів номінувалася на Нобелівську премію миру.

Оскільки діти початкової школи знаходяться у віці пошуку себе, свого місця у суспільстві, важливо підтримати їх у пошуку миру у всьому, навіть у виконанні завдань по навчанню. Уроки миру по Монтессорі готують дітей до того, що вони братимуть на себе позитивні ролі у вирішенні різних ситуацій, і це допоможе їм зрозуміти, що світ – це єдине ціле, складне павутиння взаємовідносин та взаємозалежностей, а взаємовідносини між людьми, суспільствами, культурами, оточуючим середовищем повинні бути здоровими і гармонійними, щоб стояти на шляху досягнення всезагального миру. Уроки миру в монтессорі-класах допомагають дітям зрозуміти, що турбота про навколишній світ – це частина культури миру.

І саме тому у початкових школах Монтесорі постійно робиться акцент на єдності всього живого. Через свої дослідження учні бачать, що індивіди, суспільства, нації змінювали світ раніше і вони зроблять це знову, але тільки тоді, коли їхні зусилля пройняті духом суспільного блага, сповнені моралі, турботи про світ і спрямовані на досягнення миру. Тільки тоді результати будуть на краще.

З самого раннього віку діти у монтесорі-групах і класах доглядають за рослинами, поливаючи їх і спостерігаючи за їх ростом і розвитком (від насіння до квітки); створюють невеличкі грядки та сади на подвір'ї, вирощують рослини в горщиках. Вони навчаються правильно поводитися з природними ресурсами – економити воду, енергію, сортувати сміття. Ще одним чудовим прикладом є «спостереження у тиші» – коли діти виходять на подвір'я чи до парку й у тиші спостерігають за природою. Це допомагає розвивати уважність (майндфулнес) та емоційний зв'язок із навколишнім світом. Вони вчаться бачити красу природи, відчувати вдячність за неї й розуміти важливість її збереження.

«Квітка миру» – «серце» космічного виховання за методом Монтесорі. І вона дуже символічна. У багатьох культурах світу квітка символізує просвітництво, любов, красу. Одночасно вона демонструє чутливість, крихкість, делікатність життя. Саме тому квітка – це найкращий символ, аби побудувати у розумі дітей, що стан мирного співіснування є нестабільною й мінливою справою, що досягнення миру потребує зусиль.

«Квітка миру» використовується у монтесорі-класах для вирішення конфліктів. Дитина, яка тримає квітку, отримує право висловити свої емоції, а інші – слухають з повагою. Це вчить дітей емпатії, самоконтролю та співчуття. Але «квітка миру» – це не лише про стосунки між людьми. Вона символізує гармонію в широкому розумінні – включаючи повагу до природи, тварин, та нашої планети в цілому.

Квітка миру у монтесорі-педагогіці має чотири пелюстки: самоусвідомленість; усвідомленість щодо суспільства; усвідомленість щодо культури; усвідомленість щодо навколишнього середовища.

Усвідомленість щодо навколишнього середовища передбачає, що люди повинні дбати про потреби Землі, аби планета лишатися здоровою для всіх її мешканців та майбутніх поколінь, а також демонструє, як окремі індивіди, суспільства, різні культури дбають про Землю.

В цьому контексті вивчення природознавства допомагає дітям зрозуміти, що світ взаємозалежний, що люди пов'язані із Землею кожним подихом, кожною краплиною води та крихкою їжі. І це не тільки привід радіти та захоплюватися, але й питання відповідальності про турботу про планету. Люди повинні зрозуміти, що отруюючи Землю, вони отруюють себе та все на Землі!

Сучасне людство через ЗМІ знає, що планета забруднена і відбуваються доленосні зміни, що вплинуть на усіх: глобальне потепління, забруднення повітря і води, проблеми із доступом до чистої води у різних куточках світу, зникнення багатьох видів рослин і тварин тощо. Іноді зв'язки між діяльністю людини і світом природи дуже чітко видно, однак це не завжди так, особливо з огляду на стрімкий розвиток хімічної промисловості (рідко хто замислюється, що кожен день, миючись у ванні або приймаючи душ, він використовує хімічні речовини, які можуть шкодити навколишньому середовищу). І усвідомленість щодо навколишнього середовища допомагає дітям заповнити ці «пусті пазли» та побудувати міст між індивідуальною відповідальністю кожної людини і загальними тенденціями у світі.

Як наслідок, всі знання, які діти отримують в рамках уроків миру, в тому числі щодо усвідомленості про навколишнє середовище, сприятимуть тому, що вони стануть із повагою відноситися до Землі, відчувати власну відповідальність, що на ній відбувається, дбати про себе, своє оточення серед людей і природи. Навколишнє середовище так само потребує мирних взаємовідносин, які і інші напрямки життя. Повага, турбота, усвідомлення

важливості охорони довкілля призведуть до того, що нове покоління буде більш опікуватися про ці питання та створить у майбутньому більш гармонійний світ миру й процвітання шляхом:

- прямих дій людей, бо від кожного залежить, якою буде планета;

- непрямих дій (більш екологічне пакування, повторне використання, зниження використання того, що забруднює планету та не може бути перероблено),

- дій більш широкого спектру: листи у державні органи влади про проблеми і потреби охорони навколишнього середовища, вступ до груп екологів та активістів з питань захисту екології тощо.

Важко дітям лишатися оптимістичним, коли навколо вони бачать абсолютно протилежні речі. Завданням дорослих є показати і допомогти дітям зрозуміти, що навіть малі кроки у напрямку збереження природі є неоціненним внеском для всієї планети! І в цьому контексті «квітка миру» є містком, що об'єднує питання миру та екологічну свідомість. Щоб заохочувати дітей дбати про навколишнє середовище вчитель на колі може запропонувати, наприклад, тримати по черзі квітку миру і, передаючи її один одному, обговорювати такі питання, як:

- «Що я можу зробити, щоб допомогти природі?»

- «Чому важливо берегти воду та електроенергію?»

- «Як ми можемо допомогти тваринам, що живуть поруч з нами?»

- «Як сприяти чистоті на прилеглий до школи території?»

Серед практичних проєктів у монтесорі-класах популярні саджання квітів і дерев, догляд з клумбами і городом, долучення до волонтерських екологічних ініціатив типу прибирання території, сортування сміття, збирання відпрацьованих батарейок, виготовлення виробів з перероблених матеріалів (наприклад, «екологічна квітка миру» з використаного паперу або тканини) тощо.

Оскільки уроки миру також включають вправи на дихання і хвилинки тиші, такі практики допомагають дітям зосередитися, заспокоїтися та налаштуватися на гармонію із собою та світом. Це сприяє розвитку внутрішнього миру, що є основою для турботи про довкілля.

Наслідком таких уроків і діяльності стає підвищення уважності, відповідальності та емпатійності дітей. Свідченням цього є фрази дітей, які часто лунають у монтесорі-класах і групах: «Ця квітка сумна, бо її забули полити» або «Я не хочу викидати цей папір, я краще зроблю з нього щось нове».

Отже, мир починається з внутрішнього стану людини, а сталий розвиток – з відповідальності за світ, у якому ми живемо. Монтесорі-освіта об'єднує ці дві ідеї, виховуючи дітей, які не лише прагнуть гармонії у стосунках, а й бачать себе частиною більшого світу – природи, спільноти, планети, всесвіту.

Завдання дорослих – допомогти дітям вирости свідомими, відповідальними та чуйними громадянами, які зберігатимуть цей світ у гармонії для наступних поколінь.

«Війни завжди слідуватимуть одна за одною, і жоден народ не зможе досягти процвітання й добробуту, поки ми не повіримо у велику «зброю заради миру», що нею є освіта.» [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Монтесорі М. Освіта і мир., 2023. 166 с.
2. Montessori M. To Educate the Human Potential. - Aakar Books, 2019 - 110 p.
3. Mario Jr. Montessori. The Human Tendencies and Montessori Education. - Association Montessori Internationale, 1966 - 32 p.
4. Montessori M. The Montessori Method. - New York: Frederick A. Stokes Company, 1912. URL: <https://digital.library.upenn.edu/women/montessori/method/method.html> (дата звернення 23.02.2025 р.).
5. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives - 2017. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444> (дата звернення 23.02.2025 р.).
6. Lewis E. Education for Sustainability at a Montessori Primary School: From Silos to Systems Thinking // Australian Journal of Environmental Education. Cambridge University Press. - December 2012 - Vol. 28, No. 2. - 162-164. URL: <https://www.jstor.org/stable/26422803> (дата звернення 23.02.2025 р.).

7. Exploring the Impact of Montessori Peace Education. – 2025. URL: <https://gardenmontessorischools.com/montessori-peace-education-for-kids/> (дата звернення 23.02.2025 р.).

8. Duckworth Ch. Maria Montessori's Contribution to Peace Education. URL: https://www.tc.columbia.edu/epe/epe-entries/Duckworth_ch4_22feb08.pdf (дата звернення 23.02.2025 р.).

9. Peace Education in the Montessori Classroom! – 2024. URL: <https://www.montessoritoledo.org/news-detail?pk=1525244> (дата звернення 23.02.2025 р.).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

***БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ
ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ***

Збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Тернопіль, 07 березня 2025 р.

*Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Козут,
Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус,
Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна.*

Підписано до друку 07.03.2025 р. Здано до друку 28.03.2025 р.

Формат 60 на 84\16. Папір офсетний.

Видавець та виготувач:

ФОП Осадца Ю. В

м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 2Д/10

тел. (097) 988-53-23

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.